

Ole Michael Selberg

Diamorfologisk markering av polske substantiver

Much of the information on inflectional forms in bilingual dictionaries is insufficient or redundant. The article discusses what should be considered predictable in the gender attribution and inflection of Polish nouns, and proposes an economical system of inflectional encoding.

1 Morfologisk informasjon om kildespråk og målspråk

Emnet for denne artikkelen er de grammatiske opplysningene som knyttes til polske substantiver i tospråklige ordbøker. Denne typen markering, som henfører lemmaer og målspråksekvivalenter til grammatiske kategorier og bøyningstyper, vil i det følgende til dels bli omtalt som **paradigmatisering**.

En bidireksjonal tospråklig ordbok er det antagelig mest brukervennlig at den grammatiske informasjonen er balansert, som i dette eksempelet fra en norsk-fransk ordbok:

(1) **hest** s *-en* (1) cheval m (-aux) [. . .] (NOFR94)

I praksis er det imidlertid forholdsvis sjelden at bidireksjonale ordbøker konsekvent behandler kildespråk og målspråk likt med hensyn til paradigmativering. Som regel får brukeren mer omfattende grammatiske opplysninger om kildespråket enn om målspråket. Én grunn til denne skjevheten er antagelig at ordboksartikkelen bare omfatter ett lemma, men ofte flere målspråksekvivalenter, slik at byrdene ved en like omfattende paradigmativering av venstre og høyre side i ordboken blir større for målspråkets vedkommende enn for kildespråkets. Et annet moment er at lemmaets posisjon først i artikkelen, og gjerne også typografisk uthevet, gjør det lettere å knytte grammatiske opplysninger til dette enn til målspråksekvivalentene inne i artikkelen, der spesielt lengre innskudd kan virke forstyrende.

2 Morfologisk markerthet og umarkerthet

Nedenfor er det vist eksempler på behandlingen av substantiver i noen bidireksjonale ordbøker. Som man ser, varierer graden av paradigmativering sterkt, både på kilde- og målspråkssiden. Mens noen ordbøker nøyer seg med helt rudimentær informasjon, f.eks. om substantivers genus, gir andre så fylldige opplysninger at brukeren settes i stand til å danne – eller finne frem til – alle mulige bøyingsformer av lemmaet og/eller målspråksekvivalentene:

(2) **ksiądz** m präst; [. . .] (POSV95)

(3) **hest** *-en* Pferd *n* (*Equus caballus*); (*arbeidshest* *el. øk*) Gaul *m**, (*lok.*) Roß *-er n**; (*poet.*) Roß *n*; (*dial.*) Hengst *m*; [. . .] (NOTY95)

(4) **ко́нь**^{2f} *м 1.* (лошадь) hest *-en, -er*; [. . .] (RUNO94)

(5) **koń** (*-nia, -nie*) (*gen pl -ni, instr pl -ńmi*) *m* hest; [. . .] (POEN96)

Den grammatiske informasjonen som kan leses ut av eksemplene ovenfor, blir i noen tilfeller gitt **e k s p l i s i t t** – enten *direkte*, som bøyingsformer og bøyingsendelser oppført

umiddelbart etter ordet de gjelder, jf. (5), kildespråkssiden, og (4), målspråkssiden, eller *indirekte*, i form av en kode som henviser til en veiledning, jf. (4), kildespråkssiden.

I andre tilfeller gis informasjonen i m p l i s i t t . Da er det – som (til dels) i (3) – *fraværet* av markering som signaliserer tilhørighet til en kategori.

I (3) forutsettes det at brukeren vet hva ordboken anser som det n o r m a l e , dvs. det som skal antas å foreligge når ikke noe annet er opplyst. I kildespråket (norsk) omfatter denne normaltilstanden bl.a. ubestemt flertall på *-er* av alle substantiver unntagen enstavede nøytra. I målspråket (tysk) innebærer normaltilstanden bl.a. endelsen *-e* i nominativ pl. av maskulina og nøytra. ‘Pferd *n*’ står altså implisitt for ‘Pferd *-e n*’, ♂: ‘das Pferd, die Pferde’, og ‘Gaul *m**’ står implisitt for ‘Gaul *-e m**’, ♂: ‘der Gaul, die Gäule’ (asterisken markerer omlyd).

En slik selektiv oppføring av grammatiske kategorier og bøyingsformer, bygget på den – stundom stilltiende, men i regelen klart formulerte – forutsetning at visse ting er regelmessige og kan underforstås, mens andre ting er uregelmessige og uttrykkelig må angis, vil vi betegne som *d i a m o r f o l o g i s k m a r k e r i n g* eller *d i a p a r a d i g m a t i s e r i n g*.

Et typisk eksempel på diamorfologisk markering er sløyfing av genusangivelse ved substantiver som har det mest frekvente av de to grammatiske kjønn i språk med et binært genussystem:

- (6) **dom** *m 1* hus *n*; [. . .]
koń *m 1* zoo häst; [. . .] (POSV95)

3 Redundans og underinformering

3.1. I ordbøker med polsk som målspråk

Bidireksjonale ordbøker med polsk som målspråk nøyer seg ofte med å angi de polske substantivenes genus. Som regel står genusmerket da ved samtlige substantiver (eventuelt med unntak for substantiver som ledsages av et genussignaliserende attributivt adjektiv):

- (7) **häfte** *-t, -n* äv. del av bok, tidskrift *zeszyt m*;
 litet *zeszycik m*; biljett-, frimärks- karnet *m*
 (SVPO88)
- (8) **lejon** *-et, -ä* bildl. *lew m* (SVPO88)

Ulempen ved denne fremgangsmåten er at den er uøkonomisk, siden den stort sett gir redundant informasjon. I (7) er således alle tre forekomster av genusmerket *m* strengt tatt overflødige, for polske substantiver som ender på *-t, -k* og *-n* kan ikke være noe annet enn maskuline.¹

Substantiver med utlydende *-w* kan derimot være både maskuline og feminine, så i (8) har *m*’en en funksjon. Den gjør brukeren oppmerksom på at ‘denne løven’ på polsk må hete ‘ten lew’, ikke ‘*ta lew’. Informasjonen om genustilhørighet setter imidlertid ikke brukeren i stand til å bøye ordet riktig, for den forteller ham ikke at *e*’en i *lew* er flyktig, dvs. forsvinner i oblique kasus, og at endelsen i dativ sg. er *-u*, ikke det normale *-owi*. Lemmaets korrekte form i dativ sg. blir dermed ikke ‘*lewowi’, som brukeren kunne forledes til å tro, men ‘Iwu’!

Redundans av denne typen er ikke nødvendigvis noe negativt sett fra brukerens synspunkt, ettersom den gjør det unødvendig for ham å vite hva ordboksredaksjonen har definert som normalt, og dermed unnlater å avmerke. Men i lys av hvor mye vesentlig bøyingsinformasjon som ikke meddeles, virker den konsekvente angivelsen av en genustilhørighet som i de fleste tilfeller er selvsagt, svakt begrunnet.

3.2. I ordbøker med polsk som kildespråk

Når polsk er kildespråk, får brukeren ofte – men ikke alltid – mer utførlig informasjon om hvordan substantiver bøyes:

- (9) **kolt** (**-ta, -ty**) (*loc sg -cie*) *m* cat [. . .] (POEN88)

¹ Derimot ville en opplysning om at alle tre målspråksekvivalenter danner gen. sg. på *-u*, ikke være overflødig.

- (10) **kot** *m* (-a, D -u; -y) Katze *f*, Kater *m*; [. . .] (DE-PO89)
- (11) **kot** *m* **1** zoo katt; [. . .] (POSV95)

Helt redundant – og samtidig utilstrekkelig – er paradigmatiskeringen av oppslagsordet i (9) og (11). Siden 'kot' ender på *-t*, må det være maskulinum og ha lokativ sg. på *-e*, og foran denne *e*'en må *t* gå over til *ć* (skrevet *ci* foran vokal). Ettersom substantivet betegner et levende vesen, men ikke en person, er det videre nødt til å ha genitiv/akkusativ sg. på *-a* og nominativ pl. på *-y*. I (9) får brukeren m.a.o. fire informasjonen som egentlig er selvfølgelige for en som kjenner språkssystemet – men blir holdt i uvitenhet om det eneste som er uregelmessig ved bøyningen av 'kot' nemlig dativ sg. 'kotu'.

I (10) er paradigmatiskeringen delvis redundant, men også dekkende, idet brukeren settes i stand til å bøye oppslagsordet korrekt i samtlige former.

4 Et system for diaparadigmatiskering av polske substantiver

Vi skal i det følgende skissere et system for markering av avvik i bøyningen av polske substantiver. Fremstillingen faller i tre deler: 1) genus (herunder subgenus); 2) vokal- og konsonantalernasjoner; 3) avvikende kasusendelser.

4.1. Genus

Polisk har tre genera: maskulinum, femininum og nøytrum. Hvilket genus et substantiv har, fremgår i de fleste tilfeller av dets utgang i nominativ singularis.

4.1.1. Regler for genusbestemmelsen

Når man skal bestemme et substantivs genus ut fra formen, skjelner man mellom **hårde** (ikke-palatale) og **bløte** (palatale) konsonanter:

- 1) **hårde**: *b, d, f, g, ch/h, k, ł, m, n, p, r, s, t, w, z*
- 2) **bløte**: *c, ć, cz, dz, dź, dż, l, ń, rz/ż, sz, ś, ść, ź²*

For genusbestemmelsen gjelder i hovedtrekk følgende regler:

A. Substantiver med **vokalisk** utgang:

- 1) **Feminina** er substantiver som ender på *-a*³ og *-i*: *owca, ksiązka* osv.; *pani, gospodyni* osv.
- 2) **Nøytra** er substantiver som ender på *-e, -o* og *-ę*: *pole* osv.; *biurko* osv.; *imię* osv.; *koźle* osv.

B. Substantiver med **konsonantisk** utgang:

- 1) **Maskulina** er substantiver som ender på en hård konsonant (unntagen *-b* og *-w*): *ród, łuk, łan, zeszyt, wóz* osv.
- 2) **Maskulina** eller **feminina** er substantiver som ender på:
 - (i) en bløt konsonant (unntagen *-dz*): *dzień* m, *toń* f; *koc* m, *noc* f; *kosz* m, *mysz* f (unntak: alle avledede substantiver på *-ość* er feminina)
 - (ii) labialene *-b* eller *-w*: *gotąb* m, *gląb* f; *lew* m, *brew* f
 - (iii) *-j*: *kraj* m, *kolej* f
- 3) **Nøytra** er gresk-latinske fremmedord på *-um* (unntagen *album*): *muzeum* n

Som man ser, er den formelle genusbestemmelsen uproblematisk i gruppe A, samt gruppe B1, på ett unntak nær: Substantiver på *-a* som betegner mannlige personer, utgjør et spesialtilfelle. I entall bøyes de som feminina – men oppfører seg kongruensmessig som maskulina:

² Som bløte i morfologisk henseende fungerer (1) de fonetisk bløte konsonanter: *ć, dź, l, ń, ś, ść, ź*; (2) de historisk eller funksjonelt bløte konsonanter: *c, cz, dz, dź, rz/ż, sz*.

³ Se nedenunder om et unntak for betegnelser på mannlige personer.

ten stary komunista, z tym starym komunistą. I flertall behandles de som normale maskulina: *ci starzy komuniści, tych starych komunistów.*

I gruppe B2 (unntagen ved avledede substantiver på *-ość*) fremgår det ikke av substantivets form om det har maskulint eller feminint genus. Man har her en gråson, som opprinnelige bare bestod av substantiver med bløt utgang. Når substantiver som ender på *-b* og *-w*, i dag inngår i den, er det fordi utlydende bløte labialer i polsk er blitt herdet, slik at man har fått «kryptopalatale» nominativer, jf. polsk *gołąb*, som først i oblikve former avslører seg som en bløt stamme: *gołębia, gołębiowi* osv., mens den tilsvarende russiske nominativ, голубь, er utvetydig bløt både i skrift og uttale.

4.1.2. Diamorfologisk genusmarkering

Dersom en ordbok ikke skal vise genus ved alle polske substantiver, men bare markere avvik fra en normaltilstand, er det ut fra ovenstående naturlig å definere denne normaltilstanden slik:

- substantiver med utgang på *-a, -i* forutsettes å være feminina
- substantiver med utgang på *-e, -o, -ę* forutsettes å være nøytra
- substantiver med utgang på konsonant, unntagen de på *-ość*, forutsettes å være maskulina.

Hvis det til et polsk substantiv ikke står noe adjektiv som viser grammatisk kjønn, angis genus dermed etter følgende regler:

- a. Maskulina med utgang på vokal eller *-ość* markeres med m: ‘komunista m’, ‘mężczyzna m’ ‘gość m’
- b. Feminina med konsonantisk utgang, unntagen de på *-ość*, markeres med f: ‘mysz f’, ‘noc f’, ‘głęb f’
- c. Nøytra med konsonantisk utgang markeres med n: ‘muzeum n’

I alle andre tilfeller sløyfes genusmarkeringen. Dette skal forstås slik at umarkerte substantiver som ender på konsonant (unntagen de på *-ość*), er av hankjønn, umarkerte substantiver som ender på *-a* og *-i*, er av hunkjønn, umarkerte substantiver som ender på andre vokaler, er av intekjønn.

4.1.3. Subgenera i maskulinum

Innenfor maskulinum har polsk utviklet to underkategorier: én for nomina som referer til levende vesener (*kategoria żywotności*), og én for nomina som refererer til personer (*kategoria męskosobowa*). Karakteristisk for disse underkategoriene er at

- substantiver med egenskapen ‘levende’ har: 1) akkusativ sg. lik genitiv sg.; 2) genitiv sg. på *-a* (aldri på *-u*).⁴
- substantiver med egenskapen ‘mannlig-personlig’ har: 1) akkusativ lik genitiv både i sg. og pl.; 2) genitiv sg. på *-a*; 3) egne former i nominativ pl.

Maskulinum i polsk faller altså fra hverandre i tre subgenera: 1) ikke-levende maskulinum; 2) levende maskulinum; 3) personlig maskulinum.

Et maskulint substantivs subgenustilhørighet er som regel triviell, idet den følger av dets betydning, og en konsekvent markering av levende maskulina som ‘m^a’. (ɔ: *masculinum animatum*) og personlige maskulina som ‘m^p’ (ɔ: *masculinum personale*) har derfor liten hensikt. I en ordbok til polsk som innskrenker seg til å angi de polske substantivenes genus ut fra de diamorfologiske prinsipper vi formulerte i 4.1.2, bør altså maskulina normalt oppføres nakent, uten hensyn til deres subgenus: **skygge** m1 cień [. . .]; **elefant** m1 słoń [. . .]; **elev** m1 uczeń.

Substantiver som har egenskapen ‘levende’ morfologisk, men ikke semantisk, må imidlertid markeres: **sigarett** m1 papieros m^a; **pils** -en, - pilzner m^a. Hvis ordboken opplyser eksplisitt om avvikende kasusformer i tilknytning til målspåkssubstantivene, kan denne informasjonen alternativt (men mer plasskrevende) gis slik: **sigarett** m1 papieros {A -a}; **pils** -en, - pilzner {A -a}.

⁴ Unntak er: *wół* ‘okse’, akk. sg./gen. sg. *wółu*; *bawół* ‘bøffel’, akk. sg./gen. sg. *bawołu*.

Navn på frukter o.l. som behandles dels som animata, dels som inanimata, kan markeres slik: **ananas** m1 ananas m^(a).

Om substantiver som i pl. dels behandles som mannlig-personlige, dels som levende, kan det informeres slik (eventuelt med tilføyelse av opplysninger om kasusformer): **engel** -en, -gler anioł m^(p) {*Npl* -y, -owie, anieli}.

4.2. Pluralia tantum

I en ordbok som bare viser de polske substantivers genus, uten å si noe om kasusformer, kan pluralia tantum oppføres slik: **dør** [. . .] drzwi pl; **munn** [. . .] usta pl; **tang** [. . .] obcęgi pl.

4.3. Vokalvekslinger

I deklinasjonen av polske substantiver opptrer en rekke vokalvekslinger:⁵

A. Apofoniske vekslinger:

- 1) o:e, f.eks.: *anioł* (nom. sg.): *aniele* (lok. sg.)
- 2) a:e, f.eks.: *miasto* (nom. sg.): *mieście* (lok. sg.), *świat* (nom. sg.): *świecie* (lok. sg.)

B. Vekslinger som beror på opprinnelige kvantitetsforskjeller:

- 3) ó:o, f.eks.: *wóz* (nom. sg.): *wozu* (gen. sg.), *sól* (nom. sg.): *soli* (gen. sg.), *woda* (nom. sg.): *wód* (gen. pl.)
- 4) ą:ę, f.eks.: *dąb* (nom. sg.): *dębu* (gen. sg.), *maź* (nom. sg.): *męża* (gen. sg.)

C. Vekslinger som skyldes jerenes bortfall:

- 5) e:Ø, f.eks.: *pies* (nom. sg.): *psa* (gen. sg.), *sen* (nom. sg.): *snu* (gen. sg.)

I 1 og 2 veksler *o* og *a* foran hård dental med *e* foran bløt dental. I 3 og 4 veksler *ó* og *ą* i lukket sluttstavelse med henholdsvis *o* og *ę* i åpen stavelse. I 5 veksler *e* i nominativ sg. (eller i gen. pl. av feminina og nøytra) med Ø i andre kasus.

I motsetning til konsonantvekslinger som *t:ć*, *st:śc* foran fremre vokal, kan ingen av disse vekslinger forutsies med sikkerhet (jf. *anioł:aniele* men *żywiół:żywiole*; *miasto:mieście* men *dziato:dziale*; *sól:soli* men *ból:bólu*; *dąb:dębu* men *ład:lądu*; *sen:snu* men *gen:genu*). Derfor må de angis i en ordbok som ikke begrenser seg til å informere om substantivenes genus.

Siden nominativvokalene som forandrer seg under bøyning er forskjellige – *o*, *a*, *ó*, *ą*, *e* – lar det seg i prinsippet gjøre å vise samtlige vekslinger med ett og samme understilte diakritiske tegn, f.eks.: *anioł*, *miasto*, *wóz*, *dąb*, *pies*, eller ett og samme etterstilte hevede symbol, f.eks.: *anioł^o*, *miasto^o*, *wóz^o*, *dąb^o*, *pies^o*. En slik notasjon ville i og for seg være entydig – men antagelig for vanskelig å avkode.

Vil man også vise vekslingene ‘*o* (nom. sg.): *e* (gen. pl)’ , ‘*ę* (nom. sg.): *q* (gen. pl)’ , ‘Ø (nom. sg.): *e* (gen. pl)’ på samme måte, oppstår det en tvetydighet, idet *o* kan signalisere veksling både med *e* (*anioł:aniele*) og med *ó* (*woda:wód*). I stedet for å bruke symbolet ^o kunne man da sette den alternerende vokalen som superskript til oppslagsordet, men vise flyktig *e* med asterisk:

anioł^e, *miasto^e*, *wóz^o*, *dąb^e*, *pies^{*}*, *woda^o*, *maska^{*}*

Brukervennligheten taler imidlertid for å velge en differensiert notasjon:

- Vekslingene *o:e* og *a:e*, som ikke er særlige hyppige og bare gjelder visse kasus, vises i klartekst: powiat {*L* -iecie}
- Vekslingene *ó:o* og *ą:ę* vises med en strek under vokalen: *wó_z*, *wó_{da}*, *zą_b*⁶
- Vekslingen (*e:Ø*) vises med asterisk: *sen^{*}*, *maska^{*}*

Typografisk sett er understrekning ingen ideell løsning. Et estetisk mer tilfredsstillende alternativ, særlig i forbindelse med ‘*ą*’ og ‘*ę*’, som har underlengder, kunne være kursivering, altså ‘*wó_z*, *wó_{da}*, *zą_b*’ istedenfor ‘*wó_z*, *wó_{da}*, *dą_b*’. Det spørs imidlertid om kursiveringen vil være like iøynefallende for brukeren som understrekningen.

⁵ Vokalen i nom. sg. av maskulina og konsonantisk utlydende feminina nevnes først; i 3, 4 og 5 forekommer denne vokalen også i gen. pl. av feminina med vokalisk utgang og nøytra.

⁶ I maskuline substantiver med *ó* i siste stavelse er vekslingen *ó:o* langt mer frekvent enn fraværet av den, hvilket ut fra diasystematiske prinsipper burde tale for heller å markere avvikene, dvs. de tilfeller hvor vekslingen mangler. Av praktiske grunner ville imidlertid en slik fremgangsmåte by på problemer.

4.4. Kasusformer

Bortsett fra feminina med utgang på *-i* og på bløt konsonant, opptrer substantivets deklina-sjoner i en hård og en bløt variant, avhengig av utlydende stammekonsonant. Ender stammen på en bløt konsonant (jf. 4.1.1) eller på *-j*, bøyes substantivet etter reglene for vedkommende bøyingsklassers bløte variant, ellers følger det regler for den hårde varianten. En oversikt over endelsene i alle tre kjønn og begge tall er gitt i tabell 1 nedenunder (visse forutsigbare unntak som nominativ pl. *niuanse*, *mieszkańcy* avspeiles ikke i denne tabellen). Hvordan endelsene i genitiv og akkusativ sg. og pl. samt nominativ pl. fordeler seg på de tre subgenera i maskuli-num, er vist i tabell 2. Tabell 3 viser fordelingen av endelser i feminina med utgang på *-a*, *-i* og bløt konsonant.

	<i>maskulinum</i>		<i>femininum</i>		<i>nøytrum</i>	
	<i>hårdt</i>	<i>bløtt</i>	<i>hårdt</i>	<i>bløtt</i>	<i>hårdt</i>	<i>bløtt</i>
gen. sg.	-a, -u		-y	-i	-a	
dat. sg.	-owi		-e	-i	-u	
akk. sg.	\mathcal{N}/\mathcal{G}		-ę		\mathcal{N}	
instr. sg.	-em		-ą		-em	
lok. sg.	-e, -u	-u	-e	-i	-e	-u
vok. sg.	-e, -u	-u	-o	-o, -i	\mathcal{N}	
nom. pl.	-owie, -i, -y	-owie, -e	-y	-e, -i	-a	
gen. pl.	-ów	-i, -ów	-Ø	-Ø, -i	-Ø	-Ø (-i)
dat. pl.	-om					
akk. pl.	\mathcal{N}/\mathcal{G}		\mathcal{N}			
instr. pl.	-ami					
lok. pl.	-ach					

Tabell 1. Normale kasusendelser for alle genera

<i>mask.</i>	<i>hårde stammer</i>			<i>bløte stammer</i>		
	<i>personl.</i>	<i>anim.</i>	<i>inanim.</i>	<i>personl.</i>	<i>anim.</i>	<i>inanim.</i>
gen. sg.	-a		-a, -u	-a		-a, -u
akk. sg.	\mathcal{G}		\mathcal{N}	\mathcal{G}		\mathcal{N}
nom. pl.	-owie, -i	-y		-owie, -e	-e	
gen. pl.	-ów			-ów/-i		
akk. pl.	\mathcal{G}	\mathcal{N}		\mathcal{G}	\mathcal{N}	

Tabell 2: Normale kasusendelser i maskulinum

Vi forutsetter at brukeren (a) kan skjelve mellom hårde og bløte stammer; (b) vet hvilke konsonantendringer som inntreffer foran fremre vokal; (c) er klar over at opprinnelig *-i* opptrer som *-y* etter en historisk bløt konsonant, mens opprinnelige *-y* opptrer som *-i* etter en velar (*-y*'en i *Polacy*, nom. pl. av *Polak* 'polakk', figurerer altså i tabellene som *-i*, mens *-i*'en i *braki*, nom. pl. av *brak* 'mangel' i tabellene opptrer som *-y*).

Ut fra tabellene over faktisk forekommende endelser kan vi nå fastsette hvilke endelser som skal forutsettes som normale (tabell 4 og 5):

I nøytrum forutsettes de samme endelser som i tabell 1, bortsett fra at gen. pl. av stammer med bløt utgang antas å være endelsesløs.

<i>fem.</i>	<i>på -a</i>		<i>på -i</i>	<i>på bløt kons.</i>
	<i>hård st.</i>	<i>bløt st.</i>		
gen. sg.	-y		-i	
dat. sg.	-e		-i	
akk. sg.		-ę		<i>N</i>
instr. sg.			-ą	
lok. sg.	-e		-i	
vok. sg.		-o		-i
nom. pl.	-y	-e		-i, -e
gen. pl.	-Ø	-Ø, -i	-Ø	-i
dat. pl.			-om	
akk. pl.			<i>N</i>	
instr. pl.			-ami	
lok. pl.			-ach	

Tabell 3. Normale kasusendelser i femininum

<i>mask.</i>	<i>hårde stammer</i>			<i>bløte stammer</i>		
	<i>personl.</i>	<i>anim.</i>	<i>inanim.</i>	<i>personl.</i>	<i>anim.</i>	<i>inanim.</i>
gen. sg.			-a			
dat. sg.			-owi			
akk. sg.	<i>G</i>		<i>N</i>	<i>G</i>		<i>N</i>
instr. sg.			-em			
lok. sg.		-e	(-u) [§]		-u	
vok. sg.			<i>L</i>			
nom. pl.	-i		-y (-e)*	-e (-i) [†]		-e
gen. pl.			-ów			-i (-ów) [‡]
dat. pl.			-om			
akk. pl.	<i>G</i>		<i>N</i>	<i>G</i>		<i>N</i>
instr. pl.			-ami			
lok. pl.			-ach			

[§] Substantiver med utgang på velar (-k, -g, -ch)

* Fremmedord med utgang på -ans, som *konwenans*, *niuans*

[†] Personlige maskulina med utgang på -iec, som *mieszkaniec*, og på -ca, som *zarządca*

[‡] Substantiver som danner nominativ pl. på -owie samt substantiver med utgang på -j og -c, unntagen de på -qc

Tabell 4. Forutsatte endelser i maskulinum

Dette innebærer at følgende avvik markeres i parentesen {}:

A. I maskulinum angis:

- 1) genitiv sg. på -u
- 2) dativ sg. på -u
- 3) avvikende former i lokativ sg. og vokativ sg. Som avvik anses ikke lokativ og vokativ på -u i substantiver med utgang på velar
- 4) nominativ pl. på -owie. Ved personlige maskulina på -anin skal nom. pl. -anie anses som normal og ikke angis
- 5) genitiv pl. på -ów av substantiver på bløt konsonant, unntagen:
 - a. de som danner nominativ pl. på -ów
 - b. de som har utgang på -j og -c, bortsett fra -qc

fem.	på -a		på -i	på bløt kons.
	hård st.	bløt st.		
gen. sg.	-y		-i	
dat. sg.	-e		-i	
akk. sg.		-ę		\mathcal{N}
instr. sg.			-ą	
lok. sg.	-e		-i	
vok. sg.		-o		-i
nom. pl.	-y	-e		-e
gen. pl.		-Ø		-i
dat. pl.			-om	
akk. pl.				\mathcal{N}
instr. pl.			-ami	
lok. pl.			-ach	

Tabell 5. Forutsatte endelser i femininum

6) instrumentalis pl. på *-mi* istedenfor *-ami*

7) lokativ pl. på *-ech*

B. I femininum angis:

1) nominativ pl. på *-i* av substantiver på bløt konsonant

2) genitiv pl. på *-i* av substantiver med bløt konsonant foran utlydende *-a*. Som bløt konsonant regnes i denne forbindelse ikke *j*. Substantiver på *-nia* etter konsonant forutsettes å ha gen. pl. på *-ni*. Fremmedord på *-ia* og *-ja* forutsettes å ha samme form i gen. pl. som i gen. sg.

3) instrumentalis pl. på *-mi* istedenfor *-ami*

C. I nøytrum pl. angis eventuell genitiv på *-i*. Nøytra som ender på *-um* forutsettes å være ubøyelige i sg. og ha gen. pl. på *-ów*

Kryptopalatalitet i maskulina vises slik: paw {*-ia*}

Ved nøytra på *-ę* oppføres a l l t i d genitiv sg., for å vise hvilken stamme det dreier seg om: imię {*-ienia*}, jagnię {*-ęcia*}.

Ved pluralia tantum angis a l l t i d genitiv: drzwi pl {*0*}, obcegi pl {*-ów*}. Hvis substantivet har vokalveksling og nullendelse, sløyfes likevel {*0*}: odsetki* pl, otręby pl.

Kasus markeres med følgende koder:

\mathcal{A} : akkusativ

\mathcal{L} : lokativ

$\mathcal{G}pl$: genitiv pl.

\mathcal{D} : dativ

\mathcal{N} : nominativ

$\mathcal{I}pl$: instrumentalis pl.

\mathcal{G} : genitiv

\mathcal{V} : vokativ

$\mathcal{L}pl$: lokativ pl.

\mathcal{I} : instrumentalis

$\mathcal{N}pl$: nominativ pl.

Ved angivelse av genitiv sg. (genitiv pl. av pluralia tantum) sløyfes normalt koduskoden, dersom det ikke kommer opplysninger om andre kasus foran den: aspekt {*-u*}.

4.4.1. Kodingseksempler

Nedenfor følger noen eksempler på koding etter de prinsipper det er redegjort for i det foregående:

biskup

bohater { $\mathcal{N}pl$ + *-owie*}

chłopiec* { \mathcal{D} -u, \mathcal{V} -cze}

dziób

gołąb {*-bia*}

kot { \mathcal{D} -u}

gość { $\mathcal{I}pl$ -mi}

lew* { \mathcal{D} -u}

otręby pl	rogatki* pl
pan { <i>D</i> , <i>L</i> -u, <i>Npl</i> -owie}	sanie pl {0}
paw {-ia}	seter
pisarz	stopa
profesor { <i>Npl</i> + -owie}	sweter*
przymierze { <i>Gpl</i> -y}	świat { <i>D</i> -u, <i>L</i> świecie}
pudel*	brew* f { <i>Npl</i> -i}
róg {-u}	usta pl {0}
ręka { <i>Npl</i> ręce}	wypadek* {-u}

Når et substantiv kan ta både en forutsatt og en avvikende endelse, vises dette med tegnet + foran den avvikende endelsen, dersom denne angis. Nom. pl. av 'bohater' er altså 'bohaterzy' (normal endelse) eller 'bohaterowie'.

Litteratur

- DePo 89: *Langenscheidts Taschenwörterbuch der polnischen und deutschen Sprache*. av S. Walewski. Berlin 1990
- NoFr 94: *Stor norsk-fransk ordbok*. av L. O. Grundt m.fl. Oslo 1994 (2. utg.)
- NoSv 92: *Norsk-svensk ordbok*. av B. Fowler og K. I. Vannebo. Oslo 1992
- NoTy 95: *Stor norsk-tysk ordbok*. av T. Hustad. Oslo [1995?] (2. rev. utg.)
- PoEn 96: *Collins. Słownik polsko-angielski*. red. J. Fisiak. Warszawa 1996
- PoSv 95: *Polsk-svensk ordbok*. av J. Kubitsky. Stockholm 1995
- RuNo 94: *Russisk-norsk ordbok*. av V. Berkov. Oslo 1994
- SvPo 88: *Svensk-polsk ordbok*. av J. Kubitsky. Stockholm 1988